

Ulica - izhodišče vzgojnih procesov

Street - a starting point of educational processes

Tanja Metelko Lisec

Povzetek

Tanja Metelko Lisec, univ. dipl. prav., Zavod Albatros, Pot v Smrečje 1, 1231 Ljubljana-Črnuče. *Prispevek se ukvarja s pomenom vzgoje v postmoderni družbi in ugotavlja, da se glede na spremenjena izhodišča dojemanja družbene stvarnosti ponovno zastavlja vprašanje, kako učinkovito na novo strukturirati vzgojne procese. Osredotoča se na mladinsko ulično vzgojo. Avtorica namreč ugotavlja, da je ulica privzela pomemben del vzgojne funkcije, ki je v preteklosti pripadala družini in, v manjšem obsegu, šoli. Vzgojni vpliv, ki ga je pridobila ulica, je sicer neformalen, vendar ne obroben. Mladih na ulici ne smemo viktimizirati, ampak je ulici treba priznati svojevrsten vzgojni potencial. Avtorica poudari štiri vidike, ki bi jih morali upoštevati programi mladinskega uličnega dela: središčnost mladostnika v vzgojnem procesu, pomembnost življenjske izkušnje mladostnika, naloga projektov mladinske ulične vzgoje, da sooblikujejo javno mnenje ter soustvarjajo mladim naklonjene politiko.*

Gljučne besede: ulica, mladi na ulici, mladinska ulična vzgoja, vzgojni procesi.

Abstract

This article deals with issues concerning the significance of education in the post-modern society; it comes to the conclusion that a question is again being raised how to newly structure educational processes in an effective way with regard to the changed starting-points of the perception of social reality. The article focuses on the problems of youth street education. The author states that the street has taken over an important part of the educational function, which in the past used to belong to the family and to a smaller extent to schools. The educational influence attained by the street is quite informal, however it should not be underestimated. Youngsters in the street should not be stigmatized, the street should rather be acknowledged as having a unique educational function. The author emphasises four points of view that should be taken into consideration by programmes of youth street work: the central role of the adolescent in the process of education, the importance of the life experience of the adolescent, the task of projects of youth street education in helping to create public opinion as well as to establish a policy that is favourable to young people.

Key words: *street, youngsters on the street, youth street education, educational processes*

Uvod

Mladinsko ulično delo je področje, ki v Sloveniji kljub nekaterim osamljenim poskusom še ni doživelo pravega razvoja. Kje so razlogi za to? So vzgojitelji pri nas premalo pogumni, da bi prestopili mejo "že videnega"? Se bojijo v soočenju z ulico, ki nepreklicno razgalja, priznati svojo krhkost in ranljivost? Se bojijo za svoj status, ki ga delovanje v institucionalnih okvirih na formalni ravni *a priori*

zagotavlja? Ali pa je dejstvo mladih na ulici pri nas statistično tako nepomembno, da mu ni vredno namenjati večje pozornosti oziroma se z njim sistematično ukvarjati?

Menim, da bi morali tako pedagoška znanost kot pedagoška praksa namenjati vprašanju ulice več pozornosti. Ulica namreč pomaga razumeti vse razsežnosti številnih procesov, ki se dogajajo v neki družbi, kajti ulica je lakmus vseh problemov, ki se kopičijo v življenju. Ulica izraža v potencirani obliki probleme družine, ekonomije, odnosov, odvisnosti, stisk, nelagodja ... Ulica pomaga prepoznati soodvisnost različnih problemov, s katerimi se srečujejo ljudje, pomaga pa razumeti tudi notranja razmerja med navidez nepovezanimi dejavniki življenja.

V prispevku je predstavljenih nekaj izhodiščnih misli in definicij, ki jih narekujejo korelacije med ulico, mladimi, vzgojo in širšimi družbenimi procesi, ki posredno ali neposredno generirajo problem mladih na ulici. Razprava želi izzvati nadaljnje znanstveno obravnavanje tematike ter spodbuditi oblikovanje programov, namenjenih mladim na ulici.

Vzgoja v obdobju postmodernosti

Razpravljati o vzgoji mladih v obdobju postmodernizma je vsekakor smelo početje. Razlog je preprost: vsako razmišljanje o vzgoji implicitno pomeni tudi razmišljanje o izhodiščih vzgojnega procesa, o ciljih, h katerim je usmerjen vzgojni proces, o metodi, ki bo omogočala in zagotovila doseganje ciljev. Takšno razmišljanje v nobenem primeru ne more zaobiti mladih in vloge, ki jim jo vzgojni proces namenja.

Ob razpravah o vzgoji se torej ni mogoče izogniti "paradnim temam" pedagogike, ki so dolga stoletja zaposlovale tiste, ki so se tako s teoretičnega kot s praktičnega vidika ukvarjali s temi vprašanji. Sad teh razmišljanj so različne vzgojne teorije, ki poskušajo na vprašanja, povezana z mladimi, njihovim odraščanjem ter vlogo odraslih pri tem, podati celosten odgovor. Med vzgojnimi teorijami in med vzgojno prakso je vladalo neko dialektično razmerje: mnoge teorije so nastale na podlagi dobre prakse, kakovostni vzgojni posegi pa so navadno temeljili na solidnih temeljih teoretičnih spoznanj. Iz

povedanega sledi, da je bila v preteklosti, sociološko gledano, vzgoja mladine nujen in samoumevni del odgovornosti neke družbe, ki je, negujoč (na načelni ravni) jasen vrednostni sistem, predvidela vlogo vsakega posameznega člana pri doseganju zastavljenih ciljev. Mladim je bilo tako vnaprej dodeljeno mesto v družbi, predstavljena so jim bila jasna pričakovanja ter oblike njihove afirmacije. Opredeljena je bila tudi vzgojna vloga različnih institucij: družine, šole, okolja. Sistem je (ne le vzgojni, tudi širše družbeni), z nekaterimi (nujnimi) odstopanji, dolga stoletja kljuboval menjavam časov.

Čas postmodernosti pa med drugim opredeljujejo tudi kot obdobje razpada velikih sistemov. Sodobna družba se ne prepoznava več, recimo, v nekih skupnih lestvicah vrednot: le te so stvar subjektivnih občutkov posameznika; na piedestalu absolutnega merila in poročstva pravilnosti ravnanja posameznika in družbe je subjektivna izkušnja zamenjala dotlej nezamenljivo resnico. Svet je postal razdrobljen, fragmentiran, notranje nepovezan. Vrednota skupnosti se je razblinila, v posameznikih pa je ugasnila zavest notranje povezanosti in soodvisnosti. Poraja se občutek prepuščenosti samemu sebi. Zaradi novih občutij in zaradi novega načina dojemanja sveta in življenja se postmoderni človek raje kot razpravljanju o "velikih" temah življenja predaja dogodkom vsakdanjosti in občutkom zadovoljstva, ki jih vsakdanjost pač prinaša. Vse, kar se zgodi, je zaznamovano z jasnim predznakom relativnosti in neponovljivosti, to pa vodi v nenehno iskanje novih stimulansov za intenziviranje doživljanja.

Odpoved velikim temam pomeni tudi odpoved tistim obzorjem življenja, ki so in bodo vedno ostali zunaj dometa posameznikovega doživljanja, in ki so, ne glede na človekovo percepcijo, okvir objektivnega.

Postmodernosti navkljub pa ne moremo prezreti preprostega dejstva, da temeljna vprašanja življenja, s katerimi se srečuje mladostnik v obdobju odraščanja in ustvarjanja lastne identitete, ostajajo. Še več, na individualni ravni se zastavljajo z bistveno večjo neizprosnostjo kot v preteklosti. V mladih zato pogosto povzročajo občutek stiske, nelagodja, utesnjenosti, v odraslih, zlasti starših in vzgojiteljih, pa občutja nemoči in nejasnosti.

Vprašanja, povezana z mladimi in njihovim odraščanjem, ostajajo zato odprta in zahtevajo odgovore. V svojem temelju se človek namreč ni bistveno spremenil: vzpostavljanje notranjega ravnovesja,

ki ga nekateri imenujejo sreča, drugi polnost, tretji zadovoljstvo, ostaja še vedno imperativ, ki se na osebni ravni postavlja pred posameznika kot naloga.

Dosedanje razmišljanje je torej pokazalo, da je tako mladostnikom kot odraslim nemogoče "izstopiti" iz vzgojnih razmerij. Obojestranska "ujetost" v ta zavezujoč in po naravi stvari asimetrični odnos (Pollo, 1987), zastavlja med drugim tudi vprašanje, kako sprožati in živeti vzgojni proces.

Pojav ulice

Človeštvo je že od nekdanj tako organiziralo svoje bivanje, da je svoje domove razporejalo v nek funkcionalno zaključen sistem, ki je ljudem poleg možnosti za vzpostavljanje in negovanje medsebojne komunikacije zagotavljal tudi varnost in zaščito. Ulica zato je in ostaja nujen dejavnik pri navezovanju medsebojnih stikov in stikov z življenjskim okoljem. Ulica je "ožilje socialnosti". Zahodna kultura označuje te stike za javne: ulica je torej prostor javne socialnosti. Za vse je v pozitivnem in v negativnem smislu prostor odnosa, srečanja, izmenjave, stika. Je predvsem prostor, kjer skupina živi z vsemi čustvenimi in spoznavnimi vrednotami, ki jih prostor prinaša s seboj (Campadelli, 1998).

Znotraj perspektive strukturiranja vzgojnih procesov v postmodernem času je ulica kot izhodiščna točka vzgojnih procesov svojevrsten pojav. Zanimivo je, da je industrijska revolucija s premiki, ki jih je sprožila v 18. in še zlasti v 19. stoletju, poleg številnih drugih pojavov, ki niso predmet te razprave, generirala tudi sodobni pojav ulice oziroma vzpostavila skupine ljudi, katerih življenje je v vseh bistvenih elementih povezano z ulico: klošarje, odvisnike, kriminalce, brezdomce, mlade. Vsaka od teh skupin doživlja ulico na svoj, specifičen način. Geografsko si jo lahko sicer delijo – kar se tudi pogosto dogaja – na simbolni ravni pa so obrazi ulice nezamenljivi. Že v tej točki lahko ugotovimo, da je simbolna dimenzija ulice pogosto pomembnejša od geografske.

Še posebej za mladostnike je stvarnost ulice večplastna resničnost. Spreminja se glede na geografske značilnosti in simbolični pomen. "Medtem ko je ulica za nekega fanta iz evropskega velemesta kraj,

kjer se navezujejo stiki, je za fanta iz brazilske metropole kraj zabave (biti skupaj in se igrati), preživetja, pa tudi zavetje pred vsakodnevnim nasiljem (odkritim in prikritim), ki ga doživlja znotraj družine oziroma življenjskega teritorija" (Caliman, 1998, 59).

V splošni predstavi je mogoče razumeti ulico kot neko pot, smer, cesto, kot nekaj, kar nekoga nekam pripelje. Toda glede na to, da mladi z ulice ponavadi ne vedo natančno, kam so namenjeni in kam jih bo pot pripeljala, ima ulica zanje nek poseben, simbolni pomen. Čeravno je geografsko gledano ulica prostor, v katerem smo, je z vidika odnosov to dinamičen kraj fizičnega in emocionalnega preživetja. Toda ta dinamika odnosov ni vedno pozitivna, ne prinaša vedno vrednot in možnosti razvoja. Pogosto se namreč giblje v začaranem krogu nezadovoljenih potreb in prekinitve stikov z okoljem, kjer naj bi se človek počutil sprejetega. "Kdor nima problemov s preživetjem, živi *ulico*, jo *uporablja* za svoje življenjske odnose: drugi, pa nasprotno, živijo *na ulici*, kar se pogosto sprevrže v metropolitansko obrobno, izpostavljeno nasilju, zatiranju in izkoriščanju" (Campadelli, 1998, 76).

V kontekstu modernosti je ostala ulica pomemben element bivanja posameznika. Sooblikuje njegove vrednote, določa razmerja ter postaja poligon za preskušanje lastne moči in veljave. Privzela je velik del vzgojne funkcije, ki je v nekem drugem času pripadala izključno družini in, v manjšem obsegu, šoli. "Mlade danes temeljno vzgajajo štirje (enakovredni) sistemi: družina, šola, sovrstniki in mediji. ... Problem je v tem, da se ti sistemi pogosto vzpostavljajo vzporedno, drug ob drugem, še več, da se včasih celo (zavestno) izključujejo in med seboj ovirajo. Iz tega zornega kota je jasno, da postane ulica presečišče vseh štirih sistemov. V te sisteme mladostnik vstopa in izstopa, ulica pa mu omogoča, da jih živi hkrati, pa čeprav v vsej konfliktnosti in navidezni notranji nepoveznosti. Zaradi tega postaja ulica v sodobnem svetu izhodišče in skupni imenovalec številnih in raznovrstnih vzgojnih procesov" (Lisec, 2000b, 5-6). Vzgojni vpliv, ki ga je pridobila ulica, je sicer neformalen, kar pa še zdaleč ni isto kot obroben. Prej nasprotno: ulica s svojo logiko in notranjo dinamiko pogosto vzpostavlja trdna razmerja, iz katerih mladostniki (in drugi), ki so vanje vpleteni, ne morejo "izstopiti" ne v šoli ne v družini. Z drugimi besedami, ritmi življenja mladostnikov postajajo podrejeni ritmom, vrednotam in hierarhiji, ki jo na neformalen, a zavezujoč način vzpostavlja ulica.

Mladinska ulična vzgoja

Kaj torej pomeni izraz "mladinska ulična vzgoja"? Gre za širok pojem, ki opredeljuje vse socialne, dobrodelno-karitativne in vzgojne posege, ki jih za izboljšanje eksistence in položaja mladih na določenem območju izvajajo organizirano ali spontano posamezniki ali organizacije.

Nujni elementi za to, da opredelimo neko vzgojno delo s pridevnikom "ulično", so naslednji: delovanje v primarnem življenjskem okolju mladih, ne v instituciji; jasno opredeljeni cilji vzgojnih posegov, ki so praviloma naravnani na izboljšanje kakovosti življenja mladostnikov; prepoznavna metoda, ki določa pogostost, način in obliko stikov med uličnimi vzgojitelji in mladostniki; nedvoumna opredelitev, ki pozitivno vrednoti nenadomestljive vzgojne potencialne ulice. Glede na to odprto definicijo lahko opredelimo kot mladinsko ulično delo vse, kar se "vzgojnega" dogaja z mladimi in za mlade na ulici. Na primer: ulično delo je tako razdeljevanje infogradiv, igel ali kondomov z namenom zmanjševati škodo – pri tem je lahko odnos uličnega delavca oz. prostovoljca povsem brezoseben – kakor delovanje skupin, ki poskušajo z osebnim angažiranjem spodbuditi pozitivne procese pri posameznikih in skupinah z ulice.

Teoretično razmišljanje o vzgojnih procesih, katerih izhodišče je ulica, je v Sloveniji, glede na nekatere druge evropske in zlasti južnoameriške kontekste, slabo razvito. Posledično to nehote pomeni, da je praksa mladinskega uličnega dela šibka. Pojavljajo se sicer posamezni poskusi sistematičnega pristopa k pedagogiki ulice (npr. začetki delovanja projekta Skala pred nekaj leti), vendar tema še ni doživela dovolj posplošene in hkrati precizirane razprave, ki bi izluščila razloge za upravičenost, smiselnost in nujnost vzpostavitve ulične vzgoje tudi v slovenskem kulturnem in družbenem prostoru. Izjema je mogoče že omenjena organizacija Skala – mladinska ulična vzgoja, ki je v letih 1998-2000 pripravila tri odmevne mednarodne seminarje na temo: mladi – ulica – prihodnost. Na seminarjih so svetovno priznani teoretiki in praktiki mladinskega uličnega dela podali svoje videnje problematike. Predavanja so zbrana v treh zbornikih (Baligač, 1998; Erjavec in Žebovec, 1999; Lisec, 2000a).

Mladostnik na ulici

Ko govorimo o navzočnosti mladostnika na ulici, je treba uvodoma narediti pomembno distinkcijo. Ločimo namreč dve obliki oz. dva načina te navzočnosti.

Mladi na ulici so tisti mladi, ki ulico občasno obiskujejo oziroma sprejmejo ulični način razmišljanja in vrednotenja stvari in dogodkov, ob tem pa vzdržujejo bolj ali manj intenzivne stike tudi z drugimi socialnimi okolji, katerim pripadajo: družino, šolo, klubi, interesnimi dejavnostmi. Ti mladi (še) imajo "dom" ter ohranjajo stik s strukturami, znotraj katerih naj bi potekal proces njihovega zorenja. To hkrati tudi pomeni, da mladi še vedno gojijo do zahtev in pričakovanj, ki jih te strukture naslavljajo nanje, neko odgovornost, pa čeprav minimalno. Značilno za mlade na ulici je, da so sposobni učinkovito manipulirati z vsemi temi strukturami (Lucchini, 1999).

Mladi z ulice pa so tisti mladi, ki na ulici živijo. Brazilija, na primer, beleži že tretjo generacijo ljudi z ulice. Gre za ljudi, ki se na ulici rodijo, odrastejo, poročijo, rojevajo otroke, umrejo. *Za mlade z ulice* je torej ulica dom v dobesednem pomenu besede: tu so se rodili oni, njihovi starši, mogoče celo njihovi stari starši. Ulica je zato ves njihov življenjski prostor.

V našem kulturnem in družbenem kontekstu je torej mogoče govoriti predvsem o mladih na ulici, kajti mladih z ulice pri nas skoraj ne poznamo. Razlogi so, glede na tako imenovani tretji svet, različni: ekonomski (višji življenjski standard), demografski (manjše število otrok na družino), družbeno-socialni (razvit in bolj učinkovit ter diferenciran sistem socialnega skrbstva) in – ne nazadnje – podnebni (neugodne klimatske razmere za stalno bivanje na ulici).

Na podlagi te distinkcije je očitno, da se programi mladinske ulične vzgoje, ki so namenjeni mladim z ulice, po metodološki plati bistveno razlikujejo od programov, namenjenih mladim na ulici. To seveda še zdaleč ne pomeni, da je njihovo delovanje manj zahtevno. Prvi korak programov, namenjenih mladim z ulice, je navadno prizadevanje za ureditev zavetišča, v katerem lahko mladim ponudijo posteljo in kos kruha, medtem ko so programi za mlade na ulici prisiljeni ubrati druge poti.

Ko govorimo torej v kontekstu zahodne kulture o mladinski ulični vzgoji, imamo v mislih zlasti programe (preventivne in kurativne), ki so namenjeni *mladim na ulici*.

Mladostnik: žrtev ali protagonist

O mladostniku na ulici je mogoče razmišljati vsaj na dva načina (Lucchini, 1996). Na splošno prevladujejo (s čustvi nabiti) opisi življenjskih zgodb mladostnikov, njihovih stisk, nelagodja in življenjskih okoliščin, še posebej družinskih, ki so mladostnika pahnile v težko življenjsko situacijo. V teh, pogosto povsem žurnalističnih zapisih, so mladi z ulice predstavljeni kot žrtve nekih negativnih družbenih, socialnih in družinskih procesov, ki potekajo neodvisno od njihove volje, njihovega čutenja in njihovih odločitev. Mladostniki so obravnavani kot objekt vzgoje, ki praktično nima svoje moči odločanja; lahko zgolj izkoristi priložnost, ki mu jo ponuja življenje. Zaradi tega je obnašanje mladostnika na ulici impulzivno in neredko nasilno. Pri tej predstavi je starost mladostnika obratnosorazmerna njegovi stereotipizirani viktimizaciji: mlajši ko je mladostnik, večja je stopnja njegove viktimizacije.

Takšen pogled na mladostnika, ki se znajde na ulici, je za načrtovanje vzgojnega procesa in odpiranje perspektiv možnih izhodov povsem neproduktiven, kajti v samo jedro morebitnega programa je vtakano videnje mladostnika kot povsem pasivnega objekta vzgoje. Vsi vzgojni interventi, ki izhajajo iz takšnega filozofskega in antropološkega izhodišča, nepreklicno vodijo v asistencializem, ki lahko v zadnji fazi pripelje mladostnika z ulice v nek odnos odvisnosti od oseb, ustanov ali programov, ki so jih zanj oblikovali drugi.

Drug pogled na mladostnika na ulici v mladostniku ne vidi žrtve, ki jo je treba pomilovati in ji ponuditi roko v pomoč. Mladostnik je viden kot aktiven sooblikovalec in protagonist svojega življenja, ki je sposoben odločanja in izbiranja. Ulica ni past, nastavljena mladostniku, ampak skupek priložnosti, iz katerih se lahko veliko nauči in jih uporabi za graditev lastne identitete, samopodobe, uspeha. Vzgojni poseg temelji na virih (resursih), ki jih ponujata ulica in mladostnik. Ti so lahko tako pomenljivi, da govori R. Lucchini o "karieri" mladostnika na ulici, ki se strukturira v treh bistvenih etapah: prihod na ulico, čas, preživet na ulici in odhod z ulice (*idem*).

Ulica predstavlja za mladostnika v vsakem primeru trdo, brutalno in pogosto zelo kruto preizkušnjo. Toda znotraj drugega pogleda na

mladostnika na ulici, postane preizkušnja ulice lahko učinkovita šola življenja. Mladostniki ne sprejemajo pomilovanja niti se ne prepoznajo v vlogi žrtve. Enostavno pričakujejo, da jim odrasli priznajo subjektivno vrednost, z vsem prestanim trpljenjem in možnostmi, ki jim na ulici zagotavljajo preživetje. Poleg tega ulica pomaga mladostniku, da spozna samega sebe in življenje okoli sebe. Preskuša svoje meje in meje drugih ter se na tak način veliko nauči o ljudeh, njihovih reakcijah, njihovem čustvovanju. Če želi stopati v enakovredna partnerska razmerja, se mora vzporedno s tem učiti obvladovanja lasne čustvenosti. Na ta način postaja znotraj ulice "nekdo", človek z lastno samopodobo, samospoštovanjem in prepoznavno identiteto. "Nezadovoljitev določenih potreb rojeva pogoje za ustvarjanje rizičnih situacij in s tem riziko marginacije in deviantnosti" (Caliman, 1998, 59).

V tej točki lahko postane srečanje mladostnika s programi ulične vzgoje in s posameznimi uličnimi vzgojitelji pomenljivo. Če znajo ulični vzgojitelji ovrednotiti znanje in izkušnjo, ki si jo je otrok oz. mladostnik pridobil na ulici, lahko sprožijo procese, ki spodbudijo mladostnika, da zapusti ulico, pozitivno ovrednoti na ulici pridobljeno znanje in izkušnje ter prevzame odgovornost za svoje življenje in ravnanje.

O učinkovitosti "ulične univerze", če lahko to življenjsko izkušnjo mladih tako poimenujemo, pričajo mladostniki, ki so prehodili brezno ulice, npr. zdravljeni odvisniki. Njihovo pripovedovanje o lastni izkušnji, njihove analize obnašanja in značajev ljudi, s katerimi so se srečevali na ulici, vse to naredi na poslušalca vtis. Njihovo ocenjevanje vzgojnih intervencij, ki so jih v preteklosti nad njimi izvajale razne institucije, so pogosto na ravni znanstvene razprave. Posebej prodorni so pri opisovanju odnosov med ljudmi, iz česar je mogoče sklepati, da so dobri opazovalci. Mladi, pogosto gre za mlade brez omembe vredne formalne izobrazbe, pripovedujejo najglobljo resnico o življenju na preprost, slikovit in nedvoumen način.

Zelo pozitivno je, kadar postanejo mladi, ki so iz preizkušnje ulice izšli čvrsti in okrepljeni, ulični vzgojitelji. Ker dobro poznajo govorico, simbole in občutje ulice in ker jim ni neznan svet vseh mogočih prevar, ki so najobičajnejša stalnica ulice, si lahko hitro in učinkovito pridobijo spoštovanje mladih na ulici. Od spoštovanja do identifikacije pa je navadno samo še korak. Mladi, ki imajo za

seboj izkušnjo ulice, so lahko torej zelo dragoceni v ekipi uličnih vzgojiteljev. Še več: vsak resen projekt mladinske ulične vzgoje si prizadeva mlade z ulice spremljati do točke, ko lahko ti mladi sami ponudijo svojo transformirano izkušnjo bolečine drugim mladim, jim postanejo vzor in spodbudijo proces njihovega odločanja. Vključevanje nekdanjih namembnikov v izvajanje programov mladinske ulične vzgoje priča o dvojem: o resnosti vzgojne ponudbe in o dejstvu, da so mladi resnični subjekt vzgojnih procesov, vredni zaupanja, spoštovanja in osebne integritete.

Nekateri elementi za oblikovanje izhodišč mladinske ulične vzgoje

V nadaljevanju so v smislu povzetka tega prispevka podani nekateri pomembni elementi, ki naj bi jih pedagogika ulice vgradila v svoj vzgojni načrt.

- a. *Mladostnik je os vzgojnega procesa.* Temeljni motiv za vzpostavitev programa mladinskega uličnega dela mora biti jase: ponuditi mladim na ulici roko. Cilji programa in metode dela morajo biti tako naravnani, da bodo ulični vzgojitelji mlade resnično "spremljali", ne pa "nosili" (Tallone, 1998). "Spremljati" pomeni deliti z mladimi njihove razmere, spoštovati njihovo svobodo ter ohranjati v vzgojnem procesu zdravo distanco, ki gradi mladostnikovo avtonomijo. Mladi na ulici morajo imeti možnost sooblikovati program, v katerega se vključujejo. Samo na tak način bodo postajali protagonisti vzgojnega procesa ter se učili prevzemanja odgovornosti za lastno življenje.
- b. *Ovrednotenje življenjske izkušnje mladostnika.* Pomembno je, da vzgojni proces ovrednoti vse mladostnikove življenjske izkušnje, tako pozitivne kot negativne. Pozitivne izkušnje spodbujajo proces identifikacije v smeri družbeno sprejemljivega ravnanja. Toda tudi negativne izkušnje so lahko, kadar so pravilno ovrednotene, izredno dragocena spodbuda pri mladostnikovi rasti. Negativne življenjske izkušnje pripovedujejo o mejah človekovega življenja pa tudi o krivicah, bolečini, ponižanju, razočaranju, sramoti. Logika ulice – žal ne smo ulice, pogosto tudi življenja na splošno - teži k cikličnemu ponavljanju negativnih izkušenj. Pomoč

mladostniku, da izstopi iz cikličnega kroga (uličnega) nasilja in razmerij, ki jih zaznamuje maščevalnost, je pomemben korak k njegovi osvoboditvi.

- c. *Sooblikovanje javnega mnenja.* Ulični delavci so poklicani, "da postanejo glas tistih, ki nimajo glasu". Javno mnenje je na splošno nenaklonjeno marginalcem vseh vrst, tudi mladim. Pri tem sama objektivna dejstva ne igrajo velike vloge, kajti, kakor kažejo raziskave, se zavračanje drugih in drugačnih navadno dogaja na emocionalni in iracionalni ravni. Ulični delavci se zaradi tega ne smejo odpovedati možnostim, ki jih ponujajo mediji, javni nastopi in drugo, kjer imajo priložnost ovreči predsodke in tako spodbujati večjo stopnjo odprtosti, strpnosti in solidarnosti.
- d. *Politično delovanje.* Pomembno je, da se ulični vzgojitelji zavedajo pomena političnega delovanja v najširšem pomenu besede. Smiselno je, da se s tem namenom povezujejo in enotno nastopajo v odnosu do dnevne politike ter tako vplivajo na sprejemanje takšne družinske, šolske, socialne in kazenske zakonodaje, ki bo realno odpirala možnost razvoja vsem mladim, še zlasti najbolj depriviligiranim.

Zaključek

"V času, ko so časopisi, ki jih berejo 'vzorni' državljani, polni člankov, ki kažejo zaskrbljenost zaradi kakovosti storitev (na področju proizvodnje), kakovosti življenja (na družbenem področju) in kakovosti odnosov (na osebni ravni), se 'mora' ulični delavec ukvarjati z 'najosnovnejšimi potrebami in dejavniki, ključnimi za preživetje mladih, ki so bili v svojem razvoju zaznamovani kot osebe in državljani" (Caliman, 1998, 59).

Pri mladinski ulični vzgoji gre mogoče v prvi vrsti ravno za to: skupaj z mladimi prestopiti prag "nujnega" ter zaživeti vse tiste razsežnosti življenja, zaradi katerih je človek – človek! V tej luči je delo z mladimi na ulici pomemben prispevek k občutku za realnost in k dvigovanju kakovosti življenja.

Literatura

Baligač, A. (ur.) (1998). *Mladi, ulica, prihodnost. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve.

Caliman, G. (1998). Ulica kot izhodiščna točka. V A. Baligač (ur.), *Mladi, ulica, prihodnost. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve.

Campadelli, M. (1998). Ulične vzgojne ustanove in zmanjševanje škode. V *Ulično delo. Preventiva na področju nelagodja, odvisnosti in AIDS-a*. Ljubljana: Salve.

Erjavec, M. in Žebovec, I. (ur.) (1999). *Sodobne oblike revščine mladih. Zbornik predavanj mednarodnega seminarja Mladi – ulica – prihodnost*. Ljubljana: Salve.

Lisec, M. (ur.) (2000a). *Dom med resničnostjo in prisposodbo. Zbornik predavanj mednarodnega seminarja Mladi – ulica – prihodnost*. Ljubljana: Salve.

Lisec, M. (2000b). V iskanju doma. V M. Lisec (ur.), *Dom med resničnostjo in prisposodbo. Zbornik predavanj mednarodnega seminarja Mladi – ulica – prihodnost*. Ljubljana: Salve.

Lucchini, R. (1996). *Sociologie de la survie: l'enfant dans la rue*. Pariz: PUF.

Lucchini, R. (1999). The Street Children: Complex Reality and Reductive Arguments. V *Street children*. Rim: Volontariato internazionale per lo sviluppo.

Pollo, M. (1994). *Animazione culturale dei giovani. Una proposta educativa*. Turin: LDC.

Tallone, G. (1998). Ustvarjati politiko in kulturo za delo na ulici. V A. Baligač (ur.), *Mladi, ulica, prihodnost. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve.

Strokovni članek, prejet aprila 2003.

